

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-27-28>

УДК 81'25:34

ТУРЧИН І. М., ДУБНЕВИЧ Н. Ю., ГУНЯ Л. М.
Львівський національний університет природокоористування

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

У статті розглянуто певні труднощі перекладу юридичних термінів при підготовці майбутніх юристів. Висвітлено визначення «юридична термінологія», «юридичний термін» та «юридичний переклад». Наголошено про важливість перекладних словників юридичної термінології. Проаналізовано труднощі передачі слів і висловів латинського походження, пасивного стану, кліше на основі судової справи «Франциско Кунанан Памінтуан проти Міністерства Військово-морських сил США». Розкрито сутність та способи перекладу юридичних термінів-реалій. Виявлено необхідність знання законодавства, культури своєї країни і країни носія мови.

Ключові слова: юридична термінологія, юридичний термін, юридичний переклад, реалія, слова і вислови латинського походження.

TURCHYN I., DUBNEVYCH N., HUNYA L.
Lviv National Environmental University

LEGAL TERMINOLOGY TRANSLATION IN THE TRAINING OF LAW STUDENTS: DIFFICULTIES

The article presents certain difficulties in translating legal terms in training future lawyers. The translation of legal terminology is a comprehensive process that involves knowledge of grammar, common and legal vocabulary, words and phrases of Latin origin, and others. Definitions of «legal terminology», «legal term» and «legal translation» are highlighted. It is stated that legal translation requires a translator's awareness of the laws, culture, history, national traditions of the source language and the target language in order to reproduce the source information of the target language adequately and fully. The importance of translation dictionaries of legal terminology is emphasized. It is highlighted that information in the third edition of «Documents of the Consultative Council of European Judges» is available in English and Ukrainian. The educational tutorial «Comparative Judicial Law» in the Ukrainian language, which contains information for a full understanding of the judicial system for translating terms has been analyzed. The difficulties of rendering words of Latin origin, passive voice, and clichés are analyzed on the basis of the court case «Francisco Cunanan Pamintuan, Petitioner v. Department of the Navy». It should be remembered that Latin words and phrases are often not translated. The court-presented examples may be used without modification, however, it is advisable to explain or translate them when using them in foreign language classes. One has revealed the methods of translation of legal terms-realities, which are non-equivalent lexical units, as it is difficult to reflect the national identity of a certain country and to find an equivalent that conveys stylistic and semantic nuances in the text of the source language. It has been made clear how important it is to understand the laws, customs, and culture of both one's own country and the native speaker's country. It is emphasized that lawyers who work with foreign clients or help Ukrainians who have partners abroad must understand linguistic problems and know legal terms in the process of communication. It is noted that a promising area for the education of law students is the compilation of explanatory and translation dictionaries, which will also help to further lexicography.

Key words: legal terminology, legal term, legal translation, realia, words and phrases of Latin origin.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Переклад юридичної термінології є всеохоплюючим процесом, що передбачає знання граматики, загальноживаної та юридичної лексики, слів та висловів латинського походження тощо. Зважаючи на сучасну потребу володіння іноземною мовою, у правовій сфері особливо важливо її застосовувати достовірно. Юристи, які працюють з іноземними клієнтами або допомагають українцям, що мають партнерів за кордоном, повинні розуміти лінгвістичні проблеми, що можуть виникнути у процесі комунікації. Саме тому студенти, які навчаються за спеціальністю «Право» мають глибинно досліджувати правові терміни, культурні відмінності, навчатися користуватися тлумачними та перекладними словниками з професійної тематики, щоб знання правничої термінології іноземною мовою допомогло при поясненні певної проблеми при перекладі.

Аналіз досліджень та публікацій

Вивчення юридичної термінології іноземною мовою є актуальним завданням для поліпшення освітнього процесу. До проблеми юридичного перекладу зверталися. Грунтовне дослідження особливостей перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України проведено Д. Касьяненко [5], а С. Матвеева детально вивчила лінгвістичну реконструкцію когнітивної терміноструктури REFUGEE / БІЖЕНЕЦЬ в англо-українському корпусі юридичних текстів [7]. Слід відзначити, що у юридичних текстах є багато прикладів реалій, а способи їх перекладу подано у праці Р. Зорівчак «Реалія і переклад: На матеріалі англословних перекладів української прози» [4]. Проаналізовано навчальний посібник «Порівняльне судове право» [8] українською мовою, у якому є інформація для повноцінного розуміння судової системи для кращої передачі термінів.

Перекладні словники юридичної термінології становлять цінність, зокрема українсько-англійський словник правничої термінології, укладеного В. Карабаном [9], три частини українсько-англійського словника базової правничої термінології, укладених С. Добровольською, М. Опир, С. Панчишин [1,2,3]. Важливе місце посідає праця «Documents of the Consultative Council of European Judges = Документи Консультативної ради європейських суддів» [12], у якій подано оригінальний текст і його переклад.

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є розкриття сутності юридичної термінології та перекладу юридичних термінів, що є необхідною умовою для підготовки майбутніх юристів.

Виклад основного матеріалу

Юридична термінологія – це слова і фрази, які використовуються в юридичній професії. Зазначимо, що не лише юристи, але також люди, чії професії пов'язані з правом (помічники юриста, адміністративний персонал, приватні детективи, правоохоронці, письменники, редактори та журналісти тощо) та громадяни, які хочуть покращити своє розуміння уряду та суспільства застосовують юридичні терміни [14]. Зазначимо, що юридичний термін – це одиниця перекладу текстів юридичного спрямування, що показує юридичне поняття, має фахове пояснення та зміст, який є чітко визначеним [5, с. 101].

Перш за все, уважне ознайомлення з оригінальним текстом є першочерговим завданням для виокремлення лексичних та граматичних труднощів, вибору їх адекватного перекладу. Юридичний переклад є видом фахового перекладу, де кваліфікація перекладача є невід'ємною частиною передачі інформації з однієї мови на іншу.

Знаходимо доречне пояснення терміну «юридичний переклад» у дисертації Д. Касяненко, де вказано, що це – «складний вид мовленнєвої діяльності, який вимагає максимальної обізнаності перекладача у правових культурах, історії, національних традиціях вихідної мови та цільової мови задля адекватного та повноцінного відтворення вихідної інформації цільової мови» [5, с.28]. Студенти-юристи повинні навчитися шукати терміни у тлумачних або перекладних словниках. Виділимо декілька перекладних словників: три частини українсько-англійського словника базової правничої термінології [1,2,3], українсько-англійський словник правничої термінології [9].

Перекладачі стикаються з багатьма труднощами при перекладі юридичної термінології на основі судової справи «Франциско Кунанан Памінтуан проти Міністерства Військово-морських сил США» [13]. Розглянемо передачу латинських слів та висловів, а також юридичних термінів-реалій з англійської мови на українську. Крім того, зазначимо важливість знання пасивного стану в англійській мові.

У юридичних текстах ми часто бачимо латинські слова та вирази. Наприклад, слова латинського походження застосовувалися у судовій справі. Наприклад, у реченні «Whether a decision is in accordance with the law «refers to the application of the wrong legal standard, and the application of the law is reviewed *de novo*.» [13], ми ознайомилися з виразом «*de novo*». Зазначимо, що він походить із латинської мови та українською означає «заново». У науковій літературі застосовують як сталий вираз, що має значення «від самого початку» [11]. Ми також бачимо пасивну конструкцію «*is reviewed*», що можна перекласти, як «переглянуто». Перекладачі іноді перетворюють в активний стан. Ми також бачимо кліше «*in accordance with*», яке нерідко вживається для юридичної стандартизованої мови для вираження узгодження з законом та додання офіційності та стислості. У такому випадку перекладаємо, як «відповідно до/згідно з» і наголосимо, що частини мови основного слова у кліше є різними (іменник у мові-джерелі та прислівник – у мові перекладу).

В іншому прикладі з цієї ж справи «*if the employee establishes [a] prima facie case of reprisal for whistleblowing, the burden of persuasion shifts to the agency to show by clear and convincing evidence that it would have taken the same personnel action in the absence of such disclosure*» [13] бачимо вираз латинського походження «*prima facie*». У словнику знаходимо пояснення: «на перший погляд (= на основі того, що здається правдою, коли вперше побачено чи почуто)» [10]. В українському тексті можемо передати, як «на перший погляд достовірний». У цьому контексті слід виділити поняття «*whistleblowing*», що можна передати, як «інформування про порушення». Кандидат юридичних наук О. Косиця стверджує, що термін «викривач» (*whistleblower*) став популярний у час проведення реформи, спрямованої на боротьбу з корупцією в Україні і вказує на використання цього поняття у Законі України. Ця особа добровільно інформує про правопорушення, яке виявила і розуміє, що інформація є достовірною [6, с. 134-135].

Слід пам'ятати, що запозичення з латинської мови часто не перекладають. Подані приклади у судовій справі можна залишити у такому вигляді, але розглядаючи такі тексти на заняттях з іноземної мови варто пояснити чи перекласти їх. Студенти також повинні навчитися використовувати латинські слова і вислови, виконуючи усні чи письмові завдання. Крім того, викладачі іноземної мови (англійської, німецької, французької) можуть підготувати перелік найуживаніших слів і виразів латинського походження, адже майбутні юристи не завжди вивчають дисципліну «Латинська мова».

Юридичні терміни-реалії є безеквівалентними лексичними одиницями, адже важко відобразити національну самобутність певної країни й знайти еквівалент, щоб передав стилістичні та смислові відтінки в

тексті вихідної мови. Є випадки, коли необізнаність щодо історичних подій чи постатей є результатом поганого перекладу через некомпетентність відповідальної людини.

Р. Зорівчак детально описала способи перекладу реалій: транскрипція / транслітерація, гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування, транспозиція на конотативному рівні, уподібнення, ситуативний відповідник, контекстуальне розтлумачення реалій) [4, с. 93–141]. Перекладаючи назви органів влади, організацій та інших, застосовуємо транслітерацію (передаємо літери мови оригінального тексту літерами мови перекладу) чи транскрипцію (передаємо фонетичне звучання). Перекладаючи правові системи інших країн, слід детально ознайомитися з ними.

Вивчимо деякі аспекти правової системи Шотландії, яку описали Б. Роджер, І. Махер та Р. Піордан. Знаходимо назви різних судів у даному прикладі: «All published judgments by the Scottish civil courts between 2009 and 2018 including the Supreme Court in Scottish appeals were coded according to whether they emanated from the Sheriff Court (Sheriff or Sheriff Principal on appeal), Sheriff Appeal Court, Court of Session Outer House, Court of Session Inner House or the Supreme Court (in Scottish cases)» [16, с. 318]. Перекладаючи назви судів, можна дізнатися інформацію в посібниках, енциклопедіях тощо. У навчальному посібнику «Порівняльне судове право» описано те, що «Сесійний суд є вищою судовою інстанцією у цивільних справах. У суді зовнішньої палати судді розглядають справи по першій інстанції або одноосібно, а у суді внутрішньої палати – скарги на рішення суду зовнішньої палати». Крім того, автори пишуть про нижчі суди – шерифські суди [8, с. 62]. У перекладному словнику «sheriff's court – суд шерифа» [9, с.931]. Отже, ми можемо перекласти Sheriff Court, як шерифський суд, а Sheriff Appeal Court – шерифський апеляційний суд, Court of Session Outer House – Сесійний суд зовнішньої палати, Court of Session Inner House – Сесійний суд внутрішньої палати.

Враховуючи певні відмінності та труднощі при перекладі, варто вивчити висновки в дисертації С. Матвеевої щодо українсько-англійських двомовних юридичних словників, адже у них не вказують зразки використання термінів у текстах, тобто ми можемо знайти еквіваленти, які є майже безконтекстними. Цей факт перетворює словник на суто довідникове джерело лише для уточнення терміну [7, с. 195]. Отож, укладання нових перекладних словників буде хорошим поліпшенням освітньої системи в Україні.

Пояснюючи студентам різні джерела вивчення юридичної термінології, варто виділити третє видання «Documents of the Consultative Council of European Judges = Документи Консультативної ради європейських суддів» [12]. Ознайомлення з оригіналом та перекладом подано Департаментом правосуддя та правового співробітництва в межах проекту «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні». Розглянемо Ірландію та створення Ради з питань судових призначень («the Judicial Appointments Board»). Подаємо назви членів цієї Ради в мові-джерелі: «the Chief Justice, the three Presidents of the High Court, Circuit Court and District Court, the Attorney General, a practicing barrister nominated by the Chairman of the Bar, a practicing solicitor nominated by the Chairman of the Law Society, and up to three persons appointed by the Minister of Justice, engaged in or having knowledge or experience of commerce, finance or administration or with experience as consumers of court services» [12, с. 46] та мові перекладу «Голови Верховного Суду, трьох голів (вищого суду, окружного суду й районного суду), Генерального прокурора, адвоката-барістера, який призначається головою Колегії адвокатів, практикуючого адвоката-соліситера, який призначається головою спілки юристів, а також трьох осіб, які призначаються Міністром юстиції та які працюють або мають знання і досвід у сфері торгівлі, фінансів чи адміністрації, або мають досвід отримання судових послуг» [12, с. 68]. Порівняємо з термінами, поданими професором В. Карабаном в «Українсько-англійському словнику» адвокат – «lawyer, attorney, attorney at law, advocate, jurist; (у суді) counsel, litigation counsel, counselor, counselor-at-law; (у судах вищої інстанції) брит. barrister; (у судах нижчої інстанції) брит. solicitor [9, с. 17], але також знаходимо такі еквіваленти, як «баристер» [9, с. 35] та «соліситор» [9, с. 824]. Як бачимо адвокати виконують завдання у різних судах.

Проаналізуємо важливість застосування дескриптивного перифразу слів або словосполучень юридичної термінології, адже відсутній еквівалент у мові перекладу. Знаходимо вираз «hung parliament» у статті, де вказано, що «Polls currently show a hung parliament to be the most likely outcome» [15]. Отже, словникове пояснення виразу, що не є типовим для української юридичної термінології є наступний «ситуація, в якій жодна політична партія не має більшості (= посад, на які люди обираються в парламенті), щоб мати повний контроль» [10]. Таким чином, передаємо, як «Зараз опитування показують, що найімовірнішим результатом є парламент, де жодна партія не має більшості», адже така експлікація є необхідною для повноцінного розуміння контексту. Зважаючи на вивчення цієї проблеми, студентів варто ознайомити з перекладом терміну «присяжні, які не дійшли одностайної думки», як «deadlocked [hung, less-than-unanimous, non-unanimous] jury» [9, с.737]

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Перекладач повинен знати законодавство, культурні відмінності своєї країни й країни носія мови. Завдання студентів полягає в тому, щоб передати зміст оригінального тексту. Отже, переклад юридичної термінології є важливим не лише через процес глобалізації, євроінтеграції, але й війну в Україні, коли необхідно передавати інформацію в юридичному контексті вірно для ознайомлення світовою спільнотою.

Ознайомлення з труднощами перекладу юридичної термінології допоможе студентам краще зрозуміти зміст і уникнути помилок при його передачі. Учасники освітнього процесу повинні розуміти слова і вислови латинського походження, вміти перекладати юридичні слова-реалії, знати, як перекладати юридичні терміни.

Перспективним напрямом навчання студентів-правників, а також вдосконалення лексикографії є укладання тлумачних і перекладних словників.

Література

1. Добровольська С.Р., Опир М.Б., Панчишин С.Б. Українсько-англійський словник базової правничої термінології (Частина I). Львів: Видав-во «СПОЛОМ». 2020. 233 с.
2. Добровольська С.Р., Опир М.Б., Панчишин С.Б. Українсько-англійський словник базової правничої термінології (Частина II). Львів: Видав-во «СПОЛОМ». 2021. 188 с.
3. Добровольська С.Р., Опир М.Б., Панчишин С.Б. Українсько-англійський словник базової правничої термінології (Частина III). Львів: Видав-во «СПОЛОМ». 2021. 253 с.
4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів: Видавництво при Львівському університеті, 1989. 215 с.
5. Касяненко Д.С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16. Київський Національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2011. 259 с.
6. Косиця О. О. Викривач як суб'єкт протидії корупційним та іншим порушенням законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 133-137. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/36.pdf (дата звернення: 18.02.2023).
7. Матвеева С.А. Лінгвістична реконструкція когнітивної терміноструктури REFUGEE / БІЖЕНЕЦЬ в англо-українському корпусі юридичних текстів: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.17, 10.02.21. Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2020. 426 с.
8. Порівняльне судове право: Навч. посіб. / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, Н. В. Сибільова, В. С. Бабкова, Ю. І. Крючко; за ред. І. Є. Марочкина та Л. М. Москвич. Харків: Право, 2008. 112 с.
9. Українсько-англійський словник правничої термінології / уклад. В. І. Карабан. Вінниця : Нова книга, 2004. 1088 с.
10. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 19.02.2023).
11. De novo. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/De_novo (дата звернення: 18.02.2023).
12. Documents of the Consultative Council of European Judges = Документи Консультативної ради європейських суддів : [офіц. вид.] / упоряд. А. О. Кавакін. 3-тє вид., допов. Київ : Видавничий Дім «Ратіо Дециденті», 2020. 940 с.
13. Francisco Cunanan Pamintuan, Petitioner v. Department of the Navy. URL: <https://casetext.com/case/pamintuan-v-dept-of-navy> (дата звернення: 18.02.2023).
14. Legal Terminology. <https://www.acs.edu.au/courses/legal-terminology-499.aspx> (дата звернення: 19.02.2023).
15. Majority, hung parliament or 'cohabitation': Macron's prospects uncertain after tight election. URL: <https://www.france24.com/en/france/20220613-majority-hung-parliament-or-cohabitation-macron-s-prospects-uncertain-after-tight-election> (дата звернення: 18.02.2023).
16. Rodger, B., Maher, I., & Riordan, R. A decade of EU law in the courts of Scotland and Ireland: National legal systems compared. *Legal Studies*. 2021. 41(2). P. 311-335. doi:10.1017/lst.2020.46

References

1. Dobrovolska S., Opyr M., Panchyshyn S. Ukrainian-English Dictionary of Basic Legal Terminology (Part I). Lviv: Publishing House «SPOLOM». 2020. 233 p.
2. Dobrovolska S., Opyr M., Panchyshyn S. Ukrainian-English Dictionary of Basic Legal Terminology (Part II). Lviv: Publishing House «SPOLOM». 2021. 188 c.
3. Dobrovolska S., Opyr M., Panchyshyn S. Ukrainian-English Dictionary of Basic Legal Terminology (Part III). Lviv: Publishing House «SPOLOM». 2021. 253 c.
4. Zorivchak R. Realia and Translation (based on the material of English translations of the Ukrainian prose). Lviv: Publishing House of Lviv University, 1989. 215 p.
5. Kasianenko D. Peculiarities of Translation and Lexical Harmonization of EU Legislative Acts in the context of European Integration of Ukraine: Thesis for obtaining PhD in Philology: 10.02.16. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 2011. 259 p.
6. Kosytsia O. «Whistle-blower» as a Subject of Combating Corruption and Other Law Violations. *Juridical Scientific and Electronic Journal*. 2019. № 1. P. 133-137. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/36.pdf (Accessed 18 February, 2023).
7. Matvieieva S. Linguistic Reconstruction of Cognitive Terminological Structure REFUGEE / БІЖЕНЕЦЬ in the English-Ukrainian legal corpus: Thesis for a Doctor's Degree in Philology, Specialties 10.02.17, 10.02.21. National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 2020. 426 p.
8. Comparative Judicial Law: Educational Tutorial/ I. Marochkin, L. Moskvych, N. Sibilova, V. Babkova, Yu. Kriuchko; edited by I. Marochkina and L. Moskvych. Kharkiv: Pravo, 2008. 112 p.
9. Ukrainian-English Law Dictionary / edited by V. Karaban. Vinnytsia: Nova Knyha, 2004. 1088 p.
10. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (Accessed 19 February, 2023).

11. De novo. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/De_novo (Accessed 18 February, 2023).
12. Documents of the Consultative Council of European Judges / edited by A. Kavakin. 3rd ed., supplemented. Kyiv: Ratio Decidendi Publishing House, 2020. 940 p.
13. Francisco Cunanan Pamintuan, Petitioner v. Department of the Navy. URL: <https://casetext.com/case/pamintuan-v-dept-of-navy> (Accessed 18 February, 2023).
14. Legal Terminology. <https://www.acs.edu.au/courses/legal-terminology-499.aspx> (Accessed 19 February, 2023).
15. Majority, hung parliament or 'cohabitation': Macron's prospects uncertain after tight election. URL: <https://www.france24.com/en/france/20220613-majority-hung-parliament-or-cohabitation-macron-s-prospects-uncertain-after-tight-election> (Accessed 18 February, 2023).
16. Rodger, B., Maher, I., & Riordan, R. A decade of EU law in the courts of Scotland and Ireland: National legal systems compared. *Legal Studies*. 2021. 41(2). P. 311-335. doi:10.1017/lst.2020.46